

Лесаж Ален-Рене

Біографія

Ален-Рене Лесаж (1668—1747) — видатний французький романіст і драматург. Син провінційного нотаріуса, юрист за освітою, він став одним з перших професійних письменників Франції. Незалежний, непідкупний сатирик, пропагандист передових просвітительських ідей, Лесаж жив і помер у скруті, до кінця відстоюючи свою класову гідність. Його творчий шлях почався в часи війни між Францією й Англією "за іспанську спадщину" (1701—1713), яка викликала великий інтерес французьких письменників до Іспанії, її культури та зокрема до іспанського театру XVII ст. — періоду його розквіту. Вільні переклади п'єс Лопе де Веги, Кальдерона та інших майстрів класичного іспанського театру поклали 1700 року початок драматургічній діяльності Лесажа і на тривалий час визначили його тяжіння до іспанських мотивів. У своїх оригінальних комедіях "Кріспен — суперник свого пана" (1707) і надто "Тюркаре" (1709) Лесаж, розвиваючи традиції демократичної сатири Мольєра, викривав як дворянство, так і безчесну й хижу верхівку міщанства. Після постановки "Тюркаре" в Театрі французької комедії (Комеді Франсез) почалося цькування драматурга офіційними театральними колами, тому Лесаж змушений був порвати з провідним театром країни й почати співробітництво з народним ярмарковим театром, для якого протягом 1712—1737 років написав багато комедій та оперних лібретто. Фантастичну зав'язку його першого сатирико-реалістичного роману "Кульгавий Біс" (1707) запозичено з однойменного роману іспанського письменника Л. Велеса де Гевари (1641). Та однаковий художній прийом служить різним цілям: у Гевари він допомагає ширше показати вплив шахрайської моралі на нижчі верстви суспільства, у Лесажа — розтліваючий вплив грошей, що його нездатні уникнути найрізноманітніші верстви феодальної Франції, яка легко вгадується під іспанськими "масками". Тому чи не найрізкіше таврує Лесаж буржуазію: зіставлення банкірів із злодіями, зокрема, де в чому передує викривальним мотивам Бальзака. Та не менш сатиричні образи представників інших панівних станів і професій сучасної Лесажу Франції: паразитичні дворяни, розпусні й ненажерливі церковники, продажні судді й літератори, шахраї-лікарі змальовані у характерних для їхнього суспільного становища обставинах, діяльності та способі життя, які коментуються зірким до людських вад Кульгавим Бісом — Асмодеєм, далеким попередником Мефістофеля з "Фауста" Гете. В "Кульгавому Бісі" — чи не першому французькому просвітительському романі, де змалювання побуту і звичаїв переростає у викриття суспільних пороків феодальної Франції — Лесаж насамперед розвиває реалістичні традиції французької побутоописової прози — Ж. де Лабрюєра і Ш. Сореля, який безпосередньо передує Лесажеві у національно-демократичному й гостро актуальному використанні сюжету іспанського шахрайського роману. Ще ширшою стає реалістична картина суспільного життя Франції в романі Лесажа "Пригоди Жіля Бласа з Сантільяни" (1715—1735). І цього разу використавши

сюжет іспанського шахрайського роману, Лесаж загострює сатиричну спрямованість у змалюванні оточення героя, глибше розробляє характери дійових осіб, особливо самого героя — тієї "середньої людини", яку висували на авансцену життя антифеодальні тенденції, що посилювалися у передреволюційній Франції XVIII ст. В цьому творі втілено віру письменника-демократа в духовну силу простих людей. В незакінченому романі "Пригоди Робера Шевальє" (1732), критично зображуючи діяльність колонізаторів-піратів та католицьких місіонерів у Америці, Лесаж малює привабливі образи представників корінного населення країни, незіпсованих пороками дворянсько-католицької цивілізації. Крім цих найвизначніших творів, Лесажу належать сатирична новелістична повість "День Парок" (1735), збірка листів "Знайдена валіза" (1740), спогади "Кумедна суміш" (1743) і численні вільні переклади та обробки творів грецьких, італійських й іспанських письменників (з яких варто відзначити побудовані на іспанських матеріалах романи "Історія Есгебаніла Гонсалеса" (1734) і "Саламанкський бакалавр" (1736), а також перських казок, Маркс (відзначаючи демократизм образу Жіля Бласа) бачив одну з найпривабливіших рис творчості Лесажа в жвавому, веселому та іронічному стилі. Творчу спадщину Лесажа високо цінували класики європейської літератури (Д. Дідро, К. Гоцці, В. Скотт, А. Франс та ін.), вона мала великий благодійний вплив на формування реалізму нового типу не лише у французькій, а й у всій європейській, зокрема у російській літературі початку XIX ст.

Борис Буніч-Ремізов